

Wybrane różnicowania społeczno-gospodarcze i przestrzenne a inteligentny rozwój obszarów wiejskich

Michał Dudek
Zakład Polityki Społecznej i Regionalnej
IERiGŻ-PIB

Plan prezentacji

1. WPROWADZENIE

2. ŹRÓDŁA DANYCH

3. WYNIKI

4. WNIOSKI

Wprowadzenie

1. Na obszarach wiejskich w Polsce obserwuje się wiele problemów gospodarczych i społecznych:

niższy poziom wykształcenia, niższy poziom PKB i dochodu *per capita*, depopulacja peryferii, ukryte bezrobocie w rolnictwie, rozdrobnienie gospodarstw rolnych, niska aktywność zawodowa, uzależnienie od świadczeń społecznych i transferów, relatywnie niższy poziom rozwoju infrastruktury technicznej.

(PROW 2014-2020, Sadura 2017, OECD 2018)

2. Wiejskie problemy społeczne i gospodarcze zaznaczają się z różnym natężeniem w poszczególnych regionach kraju.

(Śleszyński i inni 2017, Stanny i inni 2018, OECD 2018)

3. Istnieje duża liczba koncepcji rozwoju obszarów wiejskich wskazujących na odmienne determinanty postępu społeczno-gospodarczego.

(Moseley 2003, Bański 2017)

4. Jedną z nich jest idea inteligentnego rozwoju obszarów wiejskich (*smart rural development*).

(Forray i inni, 2012, Naldi i inni 2015)

Wprowadzenie

1. Źródła koncepcji inteligentnego rozwoju:

- ekonomia (teoria innowacji, kapitału ludzkiego, konkurencyjności)
- studia regionalne i przestrzenne (*innovative milieu*, bieguny wzrostu, centra i peryferie)
- dynamiczny rozwój nowoczesnych technologii
- idea stworzona na potrzeby prowadzenia polityki publicznej - *policy oriented concept*

(Grosse 2002, Chełpa-Słodowa 2013, Freshwater 2016)

2. Definicja inteligentnego rozwoju: wzrost gospodarczy, którego elementami są innowacje i wiedza.

(Komisja Europejska 2010)

3. Czy inteligentny rozwój na obszarach wiejskich ma szanse powodzenia?

- liczba mieszkańców
- liczba podmiotów gospodarczych (efekt aglomeracji)
- instytucje pośredniczące
- sieć transportowa i komunikacyjna
- „przechwytywanie wsparcia” przez podmioty z miast

(da Rosa i inni 2014, Teräs i inni 2015, Naldi i inni 2015)

4. Inteligentny rozwój obszarów wiejskich może być oparty na innym paradygmacie niż konkurencyjności, tj. zrównoważonym, spójnym rozwoju, partnerstwie miejsko-wiejskim, wsparciu obszarów marginalnych.

(Saraceno, 2013, Bański, 2014)

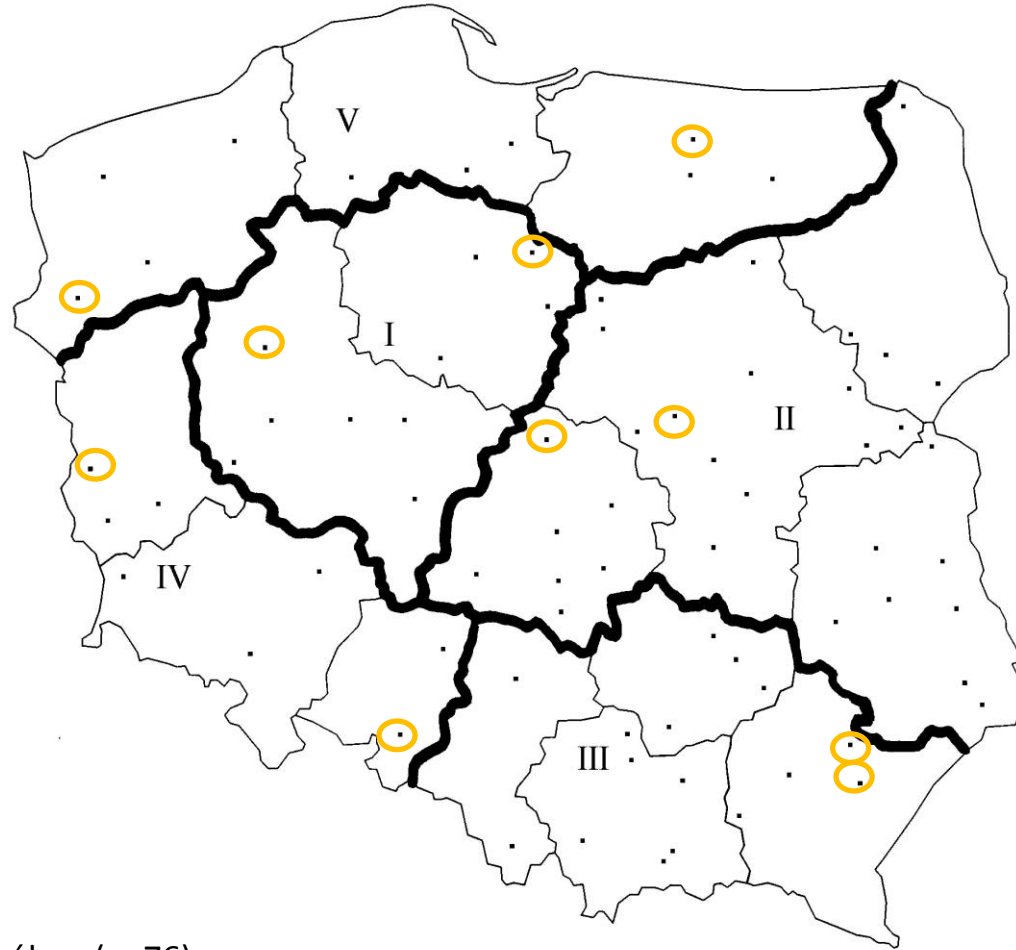
Wprowadzenie

Źródło danych i informacji

1. Badania terenowe przeprowadzono w 10 wsiach położonych w różnych regionach kraju (2 miejscowości w makroregionie).
2. Granice makroregionów obejmowały od dwóch do czterech województw:
 - środkowozachodni (kujawsko-pomorskie i wielkopolskie),
 - środkowowschodni (mazowieckie, lubelskie, łódzkie i podlaskie),
 - południowo-wschodni (małopolskie, podkarpackie, śląskie i świętokrzyskie),
 - południowo-zachodni (opolskie, lubuskie, dolnośląskie),
 - północny (pomorskie, zachodnio-pomorskie, warmińsko-mazurskie).
3. Podstawowe narzędzie badawcze stanowiła ankieta (*Charakterystyka wsi*).
4. Zgromadzono różne dane i informacje:
 - **cechy wsi** - lokalizacja, gospodarka lokalna, infrastruktura techniczna i społeczna, związki z otoczeniem, stan środowiska, zasoby przyrodnicze, kulturowe,
 - **życie i charakterystyki lokalnej społeczności** - aktywność ekonomiczna, cechy społeczno-demograficzne, problemy społeczne

Źródło danych i informacji

— województwa

— makroregiony

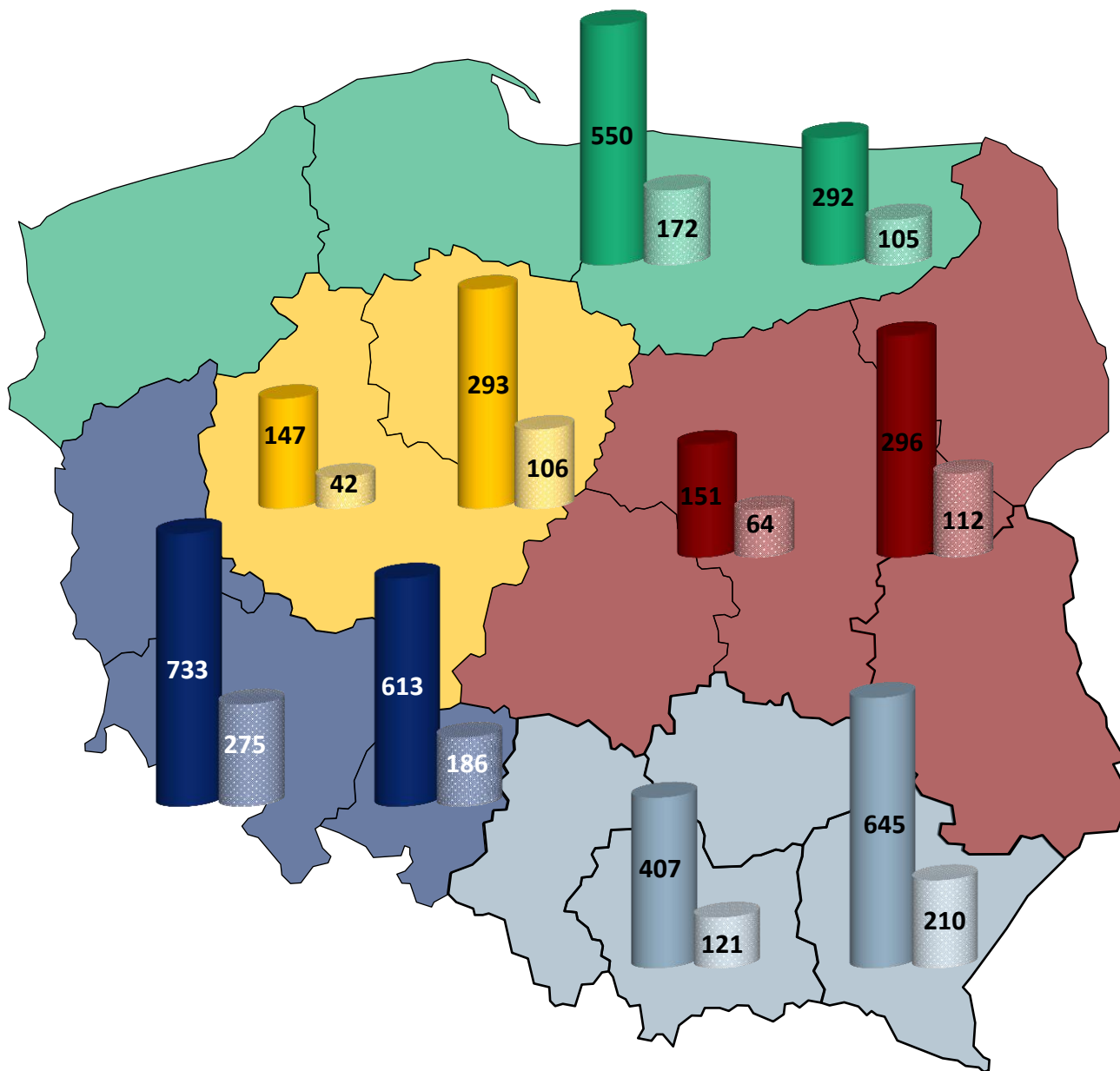
• próba IERiGŻ-PIB ogółem (n=76)

○ 10 wybranych wsi (2016 i 2011 r.)

Wyniki: lokalizacja wsi (1)

- Odległość badanych wsi od miasta wynosiła od 7 do 17 km.
- Osiem na dziesięć wsi cechowała dobra dostępność geograficzna.
- Większość wsi charakteryzowało korzystne usytuowanie w układzie sieci drogowej.
- Odnotowano dobry stan techniczny dróg
(poprawa jakości dróg, inwestycje przeprowadzone w okresie 2005-2016).
- Niedostateczna podaż i jakość usług transportowych.

Wyniki: liczba mieszkańców wsi / liczba rodzin na wsi (2)

środkowozachodni – kujawsko-pomorskie i wielkopolskie;
środkowowschodni – mazowieckie, lubelskie, łódzkie i podlaskie;
południowo-wschodni – małopolskie, podkarpackie, śląskie i świętokrzyskie;
południowo-zachodni – dolnośląskie, lubuskie i opolskie;
północny – pomorskie, warmińsko-mazurskie i zachodniopomorskie.

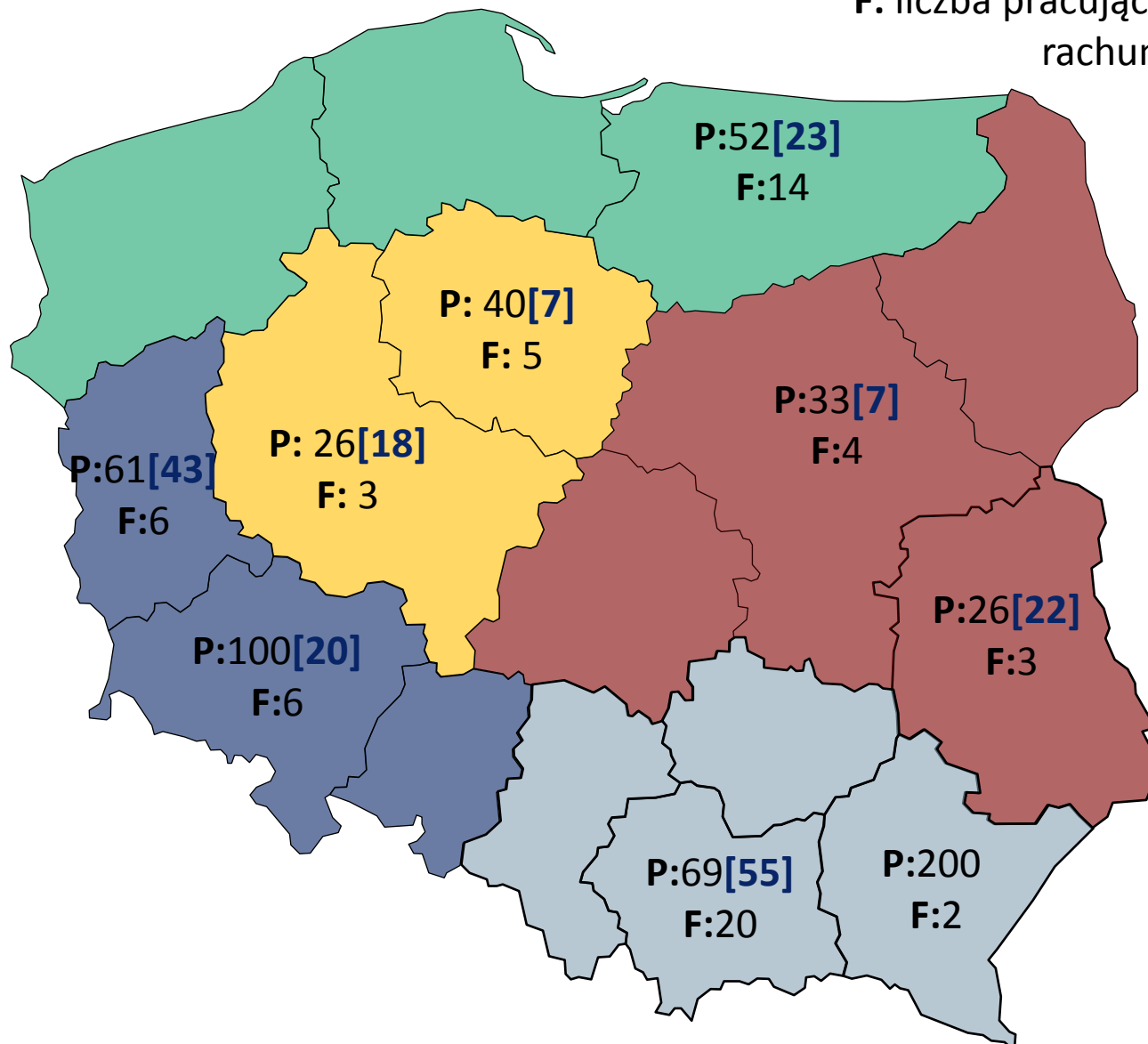
Wyniki:

pozarolniczy rynek pracy na wsi (3)

P: liczba pracujących w miastach

[liczba pracujących na wsi]

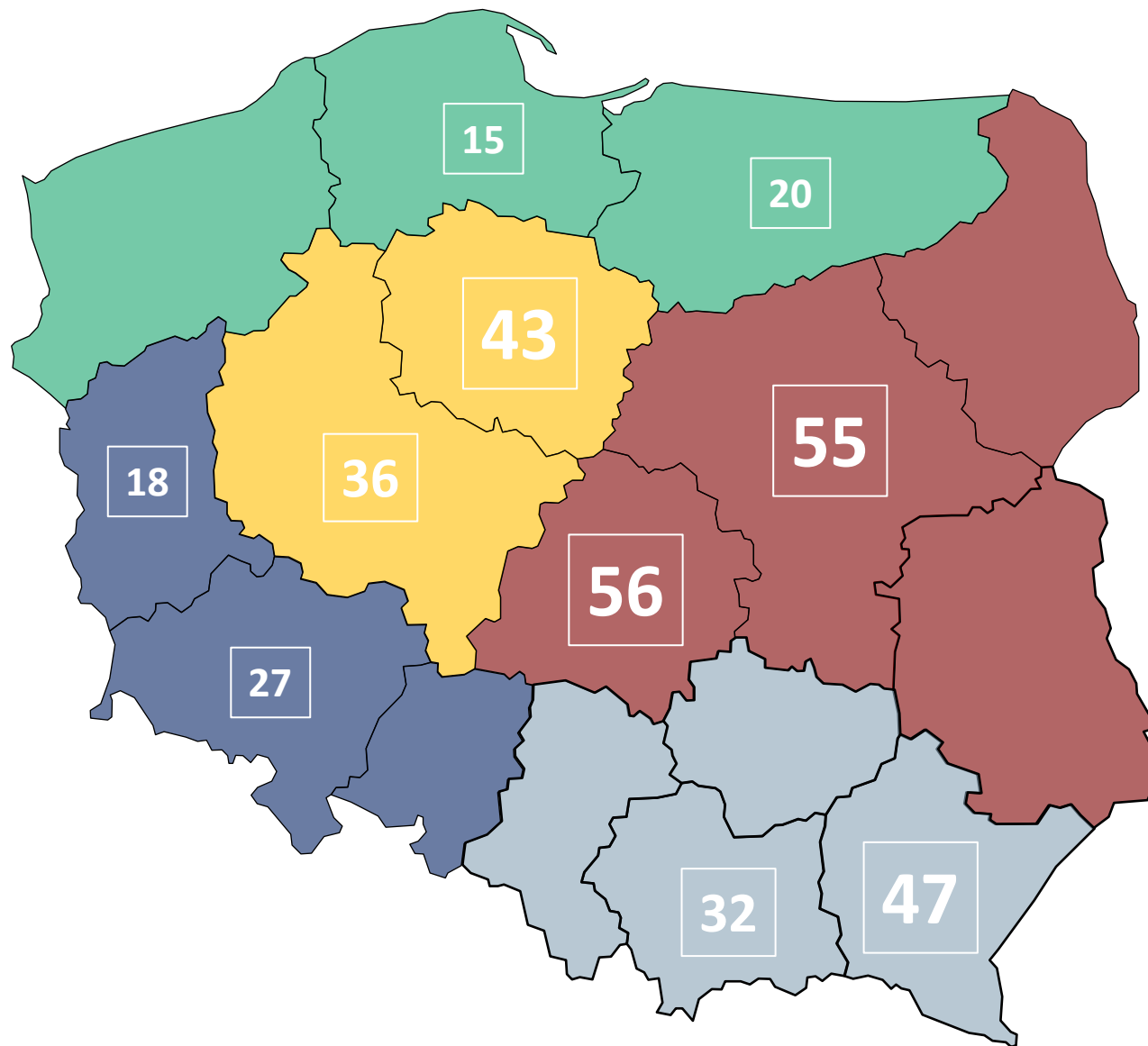
F: liczba pracujących na własny rachunek

środkowozachodni – kujawsko-pomorskie i wielkopolskie;
środkowowschodni – mazowieckie, lubelskie, łódzkie i podlaskie;
południowo-wschodni – małopolskie, podkarpackie, śląskie i świętokrzyskie;
południowo-zachodni – dolnośląskie, lubuskie i opolskie;
północny – pomorskie, warmińsko-mazurskie i zachodniopomorskie.

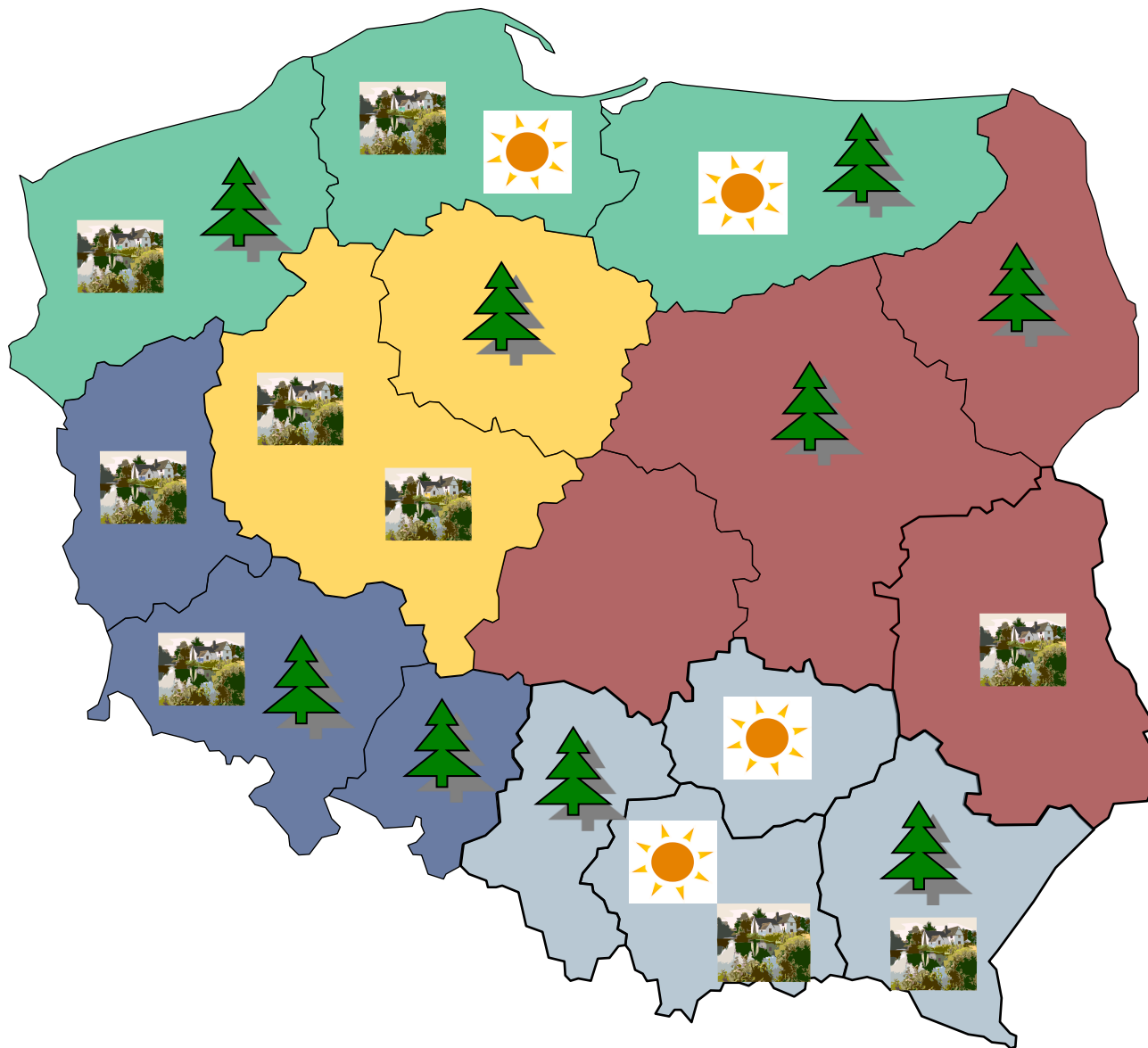
Wyniki: rynek pracy na wsi (4)

Odsetek rodzin użytkujących gospodarstwa rolne (w %)

Środkowozachodni – kujawsko-pomorskie i wielkopolskie;
Środkowowschodni – mazowieckie, lubelskie, łódzkie i podlaskie;
Południowo-wschodni – małopolskie, podkarpackie, śląskie i świętokrzyskie;
Południowo-zachodni – dolnośląskie, lubuskie i opolskie;
Północny – pomorskie, warmińsko-mazurskie i zachodniopomorskie.

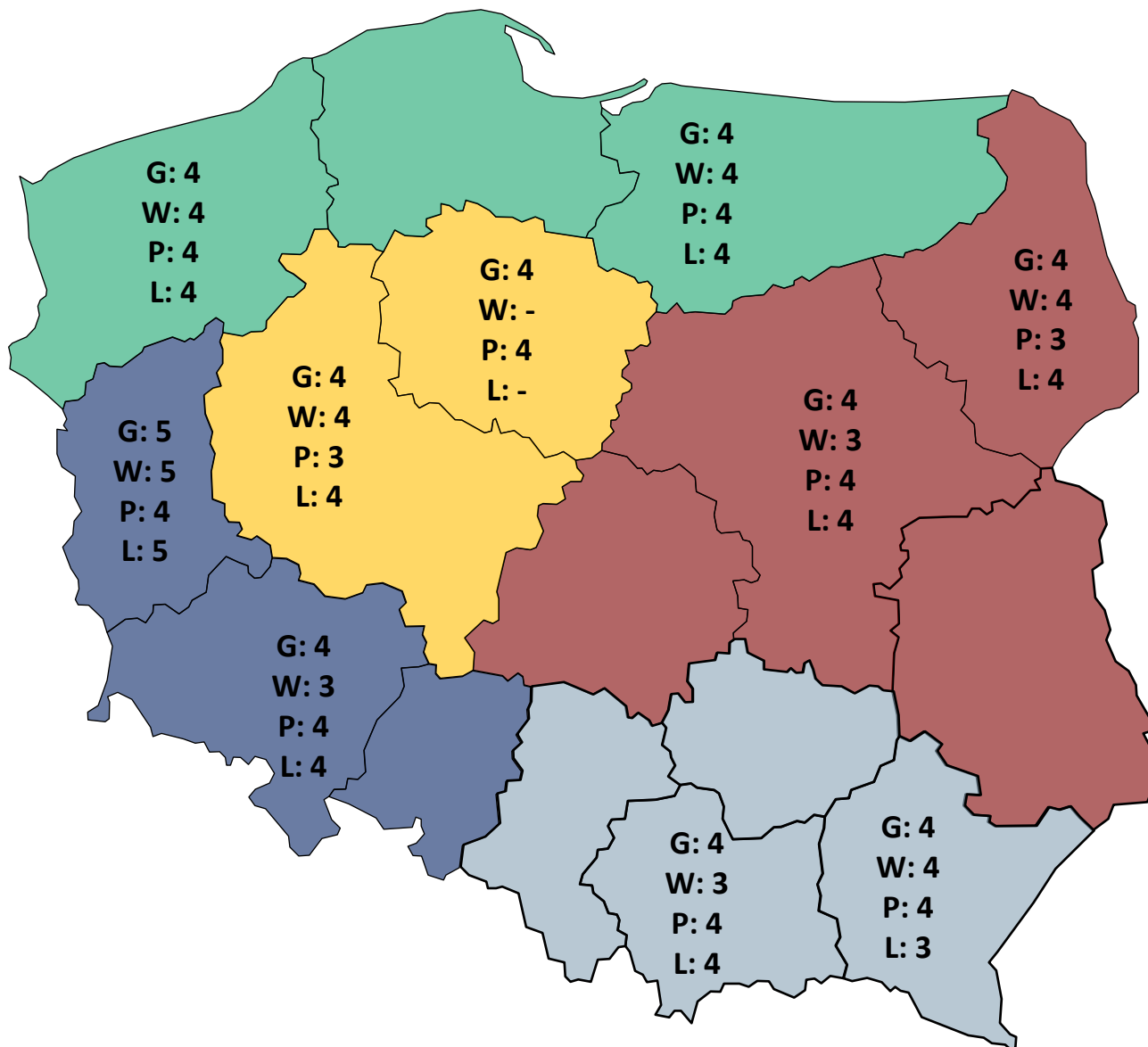
Wyniki: warunki środowiskowe i zasoby kulturowe (5)

- walory przyrodnicze
- walory turystyczne (kulturowe)
- walory klimatyczne

środkowozachodni – kujawsko-pomorskie i wielkopolskie;
środkowowschodni – mazowieckie, lubelskie, łódzkie i podlaskie;
południowo-wschodni – małopolskie, podkarpackie, śląskie i świętokrzyskie;
południowo-zachodni – dolnośląskie, lubuskie i opolskie;
północny – pomorskie, warmińsko-mazurskie i zachodniopomorskie.

Wyniki: stan środowiska naturalnego (6)

Ocena czystości

G gleb

W wód

P powietrza

L lasów

1 – najniższa

5 – najwyższa

środkowozachodni –

kujawsko-pomorskie i wielkopolskie;

środkowowschodni –

mazowieckie, lubelskie, łódzkie i podlaskie;

południowo-wschodni

– małopolskie, podkarpackie, śląskie i świętokrzyskie;

południowo-zachodni

– dolnośląskie, lubuskie i opolskie;

północny –

pomorskie, warmińsko-mazurskie i zachodniopomorskie.

Wyniki: sieci i współpraca (7)

- W badanych wsiach nie były zlokalizowane duże podmioty gospodarcze.
- Nie odnotowano wielu oddolnych inicjatyw gospodarczych bazujących na lokalnym potencjale (ekologia, pomoc społeczna, rolnictwo, OZE, turystyka i rekreacja).
- W lokalnych społecznościach na ogół nie działały osoby o kwalifikacjach czy umiejętnościach szczególnie cennych na rynku i atrakcyjnych dla inwestorów z zewnątrz.
- Odnotowano działalność nowych i tradycyjnych organizacji społecznych: LGD, ODR, KGW, OSP.
- Poziom aktywności społecznej i integracji mieszkańców oceniano zwykle jako niewystarczający.
- Publiczny dostęp do internetu odnotowano w połowie wsi: świetlica i biblioteka wiejska.

Wnioski

- Dostępne dane ankietowe pozwalały częściowo zidentyfikować możliwości badanych wsi w zakresie inteligentnego rozwoju.
- Czynnikiem inteligentnego rozwoju były: cechy społeczności i gospodarki lokalnej, warunki przyrodniczo-kulturalne oraz sieci społeczne i współpraca mieszkańców.
- Potencjał inteligentnego rozwoju w ankietowanych wsiach był zróżnicowany przestrzennie.
- Ze względu na dywersyfikację gospodarki lokalnej i silne związki z otoczeniem największe możliwości uaktywnienia inteligentnego rozwoju charakteryzowały wsie z makroregionu południowo-zachodniego i południowo-wschodniego.
- Możliwości konkurencyjności obszarów wiejskich w rozwoju gospodarczym opartym na wiedzy i innowacjach są ograniczone.
- Inteligentny rozwój w przypadku wsi powinien bazować na lokalnych potencjałach niszach, produktach i usługach zakorzenionych lokalnie z wykorzystaniem nowych technologii.